

Samverkan för ökad delaktighet och lust till arbete

-Slutrapport för utvärderingen av
projektet Arbetslust

Rapporten framtagen av Torbjörn Skarin och
Thomas Nordling, utvärderare på Analytico
Strategisk Samhällsanalys AB

7 Juli 2014

Innehållsförteckning

1. Projektet Arbetslust, bakgrund och fokus.....	3
2. Lärande utvärdering och följeforskning	4
3. Europeiska Socialfondens syfte och fokus	6
4. Utvärderingens upplägg och aktiviteter	7
5. Utvärderingens analys och slutsatser	9
5.1 Projektlogik för Arbetslust	9
5.2 Projektledningens syn på möjligheter och utmaningar	10
5.3 Deltagarnas syn på projektet och värdet av deltagande.....	10
5.4 Deltagarnas syn på hinder och synen på framtiden	11
5.5 Samverkan och samarbete inom projektet	12
5.6 Sammanfattande analys av projektets måluppfyllelse.....	12
6. Samhällsekonomisk nytta.....	14
7. Framgångsfaktorer och utmaningar	16
8. Avslutande reflektioner inför framtiden.....	18

1. Projektet Arbetslust, bakgrund och fokus

Projektet Arbetslust genomförs i Sandviken – Hofors – Ockelbo tillsammans med Arbetsförmedlingen (AF) och företag i regionen. Sandviken står som projektägare och projektet genomförs med ekonomiskt bidrag från Europeiska Socialfonden (ESF).¹

Projektet namnet "Arbetslust" är valt utifrån kunskapen om att mängden arbetslust vida överstiger arbetsmarknadens vilja och förmåga att uppta stora grupper av arbetslösa idag. I detta ingår även vetskapen om att detta inte är en fråga som löses enskilt av den offentliga sektorn eller den privata arbetsmarknaden, utan att den mer omfattande lösningen snarare kan återfinnas i utvecklad förståelse, tilltro, samarbete och samnyttjande mellan sektorer och aktörer. Såväl problemet som lösningen finns i den lokala miljön, med anknytning till de regionala och nationella samt europeiska möjligheterna.

Regionen och samverkande kommuner i projektet är präglade av en stark industritradition och näringslivsstruktur. Därigenom finns det behov av att bredda arbetsmarknaden och bygga broar mellan det offentliga och privata genom att bygga kompetens hos individer och för att skapa förberedande insatser för kommande generationsväxlingar.

Projektet genomsyras av ett gränsöverskridande arbetssätt, bland annat mellan kommun, arbetsförmedling och företag. En ambition för projektet är att påverka de traditionella arbetsstrukturerna, tankesätt, organisatorisk kultur och regelverk som samverkansparterna idag verkar inom. Effektivare processer gällande aktiviteter och kompetenskedjor för deltagarna skapar starkare kopplingar till jobb på den ordinarie arbetsmarknaden och bygger kompetens för framtiden. Ett exempel på detta är att samverkansparterna inte alltid har individen i centrum utan låter de ovanstående faktorerna styra sitt dagliga arbete. Vidare vill projektet bygga upp en infrastruktur mellan företag och offentlig sektor.

Målgrupper som omfattas av projektet är svenskfödda individer mellan 25-50 år från IFO, FK och AF som är långtidsarbetslösa samt de som är eller har varit långtidssjukskrivna samt arbetslösa utlandsfödda i åldern 25-50 år, inklusive de som erhåller etableringsersättning. Projektet innehåller en rad innovativa metodutvecklingsdelar med stark koppling även till andra EU-program och projekt och där metodutveckling och aktiviteter syftar till att bryta utanförskap och bygga delaktighet genom företagande.

Projektets mål är:

- ökad delaktighet och motivation via empowerment
- ökade arbets- och utvecklingsmöjligheter för kvinnor
- förstärkning av faktorer för snabbare integration i samhälle och arbetsliv
- minst 40 % av deltagare ska vara i arbete
- minst 20 % av deltagare ska vara i reguljär utbildning
- högst 20 % av deltagare går till annan arbetsmarknadspolitisk aktivitet
- möjligheterna att få arbete eller påbörja studier har ökat
- en lokal lärlings- och praktikbank skapas

¹ Denna beskrivning är baserad på projektets ansökan, diarienummer 2011-3060054

2. Lärande utvärdering och följeforskning

Utvecklingsprojekt vinner på att följas upp löpande. På det sättet kan projektets utförare och ägare snabbt se vad som fungerar och vad som skulle behöva förändras och förbättras och därmed styra om aktiviteter som inte tycks leda till önskvärda resultat. Men det är viktigt att påpeka att en utvärdering inte per automatik leder till lärande. För att främja detta krävs att man medvetet utformar och genomför utvärderingen som en lärandeaktivitet och som en del av en strategi för lärande i den verksamhet som utvärderas².

Analytico arbetar med olika typer av utvärderingar, både formativa och summativa utvärderingar och vi utarbetar en utvärderingsmodell som passar syftet med utvärderingen. En formativ utvärdering är ofta en lärande utvärdering – man följer projektet för att se om det avviker från planen och hur man kan korrigera. Man lär sig under resans gång. Därmed kan en formativ utvärdering leda till en kontinuerlig utveckling av organisationen och projektet, och kunden får en större effekt av projektet och dess insatser. Lärande utvärderingar kallas ibland även för följeforskning.

En summativ utvärdering brukar genomföras efter projektets slut men kan naturligtvis genomföras även under tiden som ett projekt pågår. Den kan studera effekter men behöver inte göra det. Den kan t.ex. bara koncentrera sig på i vilken utsträckning projektet nått uppsatta mål. Effekter är ju det som skapas när målen uppnåtts. De kan vara både positiva och negativa, både förväntade och oväntade. Enligt vår uppfattning är alla utvärderingssituationer unika. Detta innebär att vi designar utvärderingen efter de behov som finns och arbetar med situationsanpassade metoder. Vi inleder våra uppdrag med att tydliggöra vilka som är intressenter och vad uppdraget förväntas bidra till. I dialog med uppdragsgivaren tittar vi på förväntningarna och målen för projektet och vid behov stödjer vi även arbetet med att förtydliga målen. Vi arbetar med olika typer av utvärderingar, formativa och summativa liksom lärande utvärderingar och kontrollerande. Dessa olika ansatser kan kombineras på flera olika sätt, se matrisen nedan.

	Formativa/ processinriktade	Summativa
Lärande	X	X
Kontrollerande	X	X

Bild 1: matris över olika synsätt kring utvärderingar

En lärande utvärdering bör uppfylla två syften - dels ska den följa processerna i projektet med avsikt att förbättra dem under arbetets gång och dels ska den mäta och bedöma i vilken utsträckning målen uppfylls och vilka resultat som åstadkoms. Båda syftena är kommunicerande kärn genom att de data som samlas in utgör underlag för att förbättra projektet och dess delaktiviteter och genom att göra justeringar under resans gång uppkommer förhoppningsvis bättre måluppfyllelse och förväntade resultat infrias vilket bland annat innebär att uppdragsgivaren får en större effekt av projektet och dess insatser. Denna dubbla ambition medför att utvärderingen innehåller flera olika upplägg och metoder. En viktig utgångspunkt är

² Svensson m.fl., 2009

projektlogiken (programlogik) som beskriver vad som ska göras och vad dessa aktiviteter förväntas leda till på kort och på lång sikt.

Vår strategi för lärande utvärdering och följeforskning bygger huvudsakligen på teorier kring interaktiv och dialoginriktad utvärdering. Sådana utvärderingar präglas av en kunskapsökande dialog mellan intressenten och utvärderaren där en ömsesidig medvetenhet utvecklas om problem och behov som behöver åtgärdas. Dialogen är avsedd att leda till en konstruktiv och kritisk granskning av den egna verksamheten. I denna typ av utvärderingssammanhang betraktas resultat från formella utvärderingar inte som den slutliga sanningen utan mer som ingångsdata för en dialog om vilka insatser eller förbättringsåtgärder som behöver vidtas. Genom dialogen och den lärande processen under projektets gång ska gemensamma handlingsstrategier växa fram. Eventuella förändringar och åtgärder ska ha en förankring hos deltagarna och inte ses som dekret som kommer ovanifrån.

Teorier om lärande utvärdering betonar utvärderingsansatsens tre P:n; projektlogik (som utgör strukturen och utgångspunkten för verksamheten), processer för mottagning av projektets aktiviteter och resultat (som kommer att följas kontinuerligt); samt public debate, dvs. diskussion och lärande. Ibland är det lämpligt att redan innan man startar ett utvecklingsprojekt göra en s.k. ex-ante-utvärdering. Det innebär att man redan i planeringen av ett utvecklingsprojekt gör en förhandsbedömning av om det går att genomföra projektet så att det uppfyller sitt syfte. Man granskar då de tänkta målen, vilka resurser som behövs för att nå målen, vilka aktiviteter som planeras och hur organisationen ser ut. Man skapar en tänkt programlogik som kan användas för framtida uppföljningar, utvärderingar och effektutvärderingar. Ofta är tidigare studier, utvärderingar och forskning viktiga underlag i en ex-ante-utvärdering.

Programlogik är en metod som ligger till grund för uppföljning och utvärdering men den kan också användas för att skapa gemensam förståelse för vilka resultat och effekter en verksamhet (ordinarie såväl som projekt) ska åstadkomma och hur vägen dit ser ut. En programlogik tydliggör verksamhetens påverkan i förhållande till dess omgivning. Med en programlogik som grund kan man sedan kontinuerligt följa upp verksamheten och göra förändringar och förbättringar vartefter man ser att det behövs. En programlogik beskriver alltså ett tänkt samband mellan å ena sidan aktiviteter i en verksamhet och å andra sidan resultat och effekter. Logiken klargör orsakskedjan mellan åtgärderna och den förändring som en verksamhet ska åstadkomma.

En styrka är att programlogiken bidrar till att fokusera på långsiktiga mål, snarare än de kortsiktiga utfallen av olika aktiviteter. En vanlig fallgrop, särskilt i utvecklingsprojekt, är att koncentrera sig på att mäta utfallen av aktiviteterna av typen: Hur många möten har genomförts? Hur många deltagare var med? Denna form av uppföljning har inga förutsättningar att ensamt bidra till utveckling eller ge indikationer på om man är på väg att uppnå målen.

Det är inte bara innehållet som är viktigt i en programlogik. Själva processen och samverkan mellan utvärderare och deltagare kan skapa en gemensam förståelse för och en överenskommelse om vilka effekter som man vill åstadkomma och hur vägen dit ser ut. Detta kräver en ordentlig genomgång där alla intressenter deltar och enas kring vilken förändring man vill att insatsen ska bidra till och vilka långsiktiga effekter som ska uppnås. Andra viktiga frågor att besvara är för vilka målgrupper förändringen ska ske och vilka resultat man vill uppnå för dessa målgrupper. Utifrån detta – och de resurser som finns för insatsen – kan man sedan formulera vilka aktiviteter man vill genomföra för att uppnå målen. Genom att arbeta sig stegvis baklänges från de långsiktiga effekterna till de resurser som krävs för att kunna genomföra planerade aktiviteter kan tankeluckor och bristande logik identifieras.

3. Europeiska Socialfondens syfte och fokus

Svenska ESF-rådet är förvaltande myndighet för Europeiska socialfonden integrationsfonden i Sverige. Socialfonden ska verka för regional konkurrenskraft och sysselsättning samt mot utanförskap.

Europeiska socialfonden är EU:s viktigaste verktyg för att skapa fler och bättre jobb i Europa. Fonden instiftades år 1957. Då, som nu, är målet att minska skillnader i välbefinnande och levnadsstandard mellan EU:s medlemsländer samt att minska skillnader mellan regioner, öka tillväxt och skapa nya arbetstillfällen i hela EU. Det övergripande målet för det nationella strukturfondsprogrammet är ökad tillväxt genom god kompetensförsörjning samt ett ökat arbetskraftsutbud.

Under perioden 2007–2013 uppgick Socialfondens budget till totalt 750 miljarder kronor i Europa. Av detta har EU avsatt 6,2 miljarder kronor för att genomföra Socialfundsprogrammet i Sverige. Lika mycket ska Sverige bidra med i form av offentlig medfinansiering.

Socialfundsprogrammet för perioden 2007-2013 var uppdelat i tre programområden. Dessa var programområde 1 kompetensförsörjning, programområde 2 ökat arbetskraftsutbud och programområde 3 tekniskt stöd. Inom programområde 1 fick Socialfonden offentlig medfinansiering via ett särskilt anslag. För programområde 2 krävdes att projektägaren tillförde medfinansiering och detta skedde huvudsakligen via deltagarersättningar som till exempel aktivitetsstöd, sjukersättning eller försörjningsstöd. Programområde 3 medfinansierades via förvaltningsanslaget.³

³ Hämtat från årsredovisning för ESF-rådet 2013

4. Utvärderingens upplägg och aktiviteter

Utvärderingen genomfördes under perioden maj 2012 till juni 2014. Nedanstående bild visar processflödet och sambandet mellan olika huvudaktiviteter under utvärderingsuppdraget.

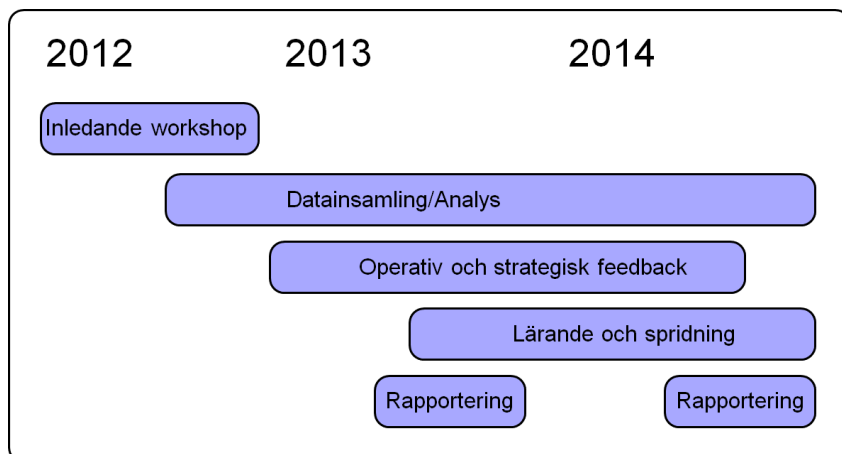

Bild 2: Processbild över huvudaktiviteter i utvärderingen av Arbetslust

Under utvärderingen har följande delaktiviteter genomförts:

-Inledande workshop med styrgrupp/projektledning kring uppsatta mål (juni 2012). Vid denna workshop diskuterade vi en övergripande projektlogik, gick igenom projektets mål på kort och lång sikt samt gick igenom projektets hinder och framgångsfaktorer (SWOT-analys).

-Avstämnings- och analysmöten med styrgrupp och projektledning (löpande). Återkopplingen till projektledningen/styrgruppen skedde ungefär en gång varannan månad i form av analysseminarier där de data som var framtagna för detta tillfälle låg till grund för diskussionen. På de sista mötena fokuserade mer vi på framtiden och på hur projektets resultat kan implementeras i den löpande verksamheten.

-Enskilda intervjuer med urval från styrgrupp och projektgrupp (varje år). Fokus på intervjuerna var att fånga upp respondenternas uppfattning om måluppfyllelse, positiva och negativa erfarenheter, svårigheter och utmaningar i projektet samt potential. Dessutom en analys av resursutnyttjande, kunskapsöverföring, samarbete och struktur.

-Enkät till samtliga deltagare/självvärdering (följdes upp löpande). Syftet med användning av enkät är att fånga upp deltagarnas uppfattning om projektet i form av positiva och negativa erfarenheter, den egna utvecklingen samt upplevda utmaningar. Varje deltagare får göra en självvärdering i början av sitt deltagande i projektet och sedan får de göra en självvärdering av sin situation när de lämnar projektet.

-Grupptervjuer av fokusgrupper med deltagare (varje år). Ett urval av deltagarna får möjlighet att ge sina reflektioner tillbaka till projektet, en SWOT-analys på individnivå som återger styrkor och svagheter samt möjligheter och hinder för individens återinträde på arbetsmarknaden. En grupp av svenskfödda deltagare respektive utrikesfödda deltagare deltog varje år. Vid vissa av gruppintervjuerna med utrikesfödda deltog en eller flera tolkar.

-Deltagande i aktiviteter som är av betydelse för utvärderingen, inkl. delta i spridandet av projektet (löpande, vid behov).

Utvärderarna har bland annat deltagit som observatörer på ett regionalt seminarium i Sandviken kring socialt företagande, deltagit på ett utvärderingsseminarium hos ESF-rådet, observerat verksamheten Språkstudion samt deltog även på projektets framtidsseminarium under hösten 2013 samt slutkonferensen i juni 2014.

-Framtagande av delrapport (juni 2013).

En sammanfattande delrapport med beskrivning av uppdraget och utvärderingens slutsatser vid denna tidpunkt, inklusive uppföljning av framtagna resultatindikatorer och projektmål.

-Framtagande av slutrapport inkl. muntlig presentation (juni - juli 2014).

Sammanfattning av utvärderingens arbete och slutsatser, inklusive uppföljning av mål och resultatindikatorer. Utvärderingen görs ur aktörsperspektivet samt ur ett deltagarperspektiv.

5. Utvärderingens analys och slutsatser

Projektets mål har löpande följts upp i utvärderingen genom de aktiviteter som beskrivits i föregående kapitel. Projektet gör även själva en uppföljning av utvecklingen för respektive mål. Under projektets löptid så har det funnit en nära dialog mellan utvärderarna och projektledningen kring uppföljningen och utvärderingen av måluppfyllelsen för projektet.

Baserat på vår datainsamling och vår dialog med projektledningen så har vi kunnat dra ett antal slutsatser. Nedan görs en beskrivning av vår analys kring resultatet och måluppfyllelsen i projektet, uppdelat på ett antal olika tematiska områden.

5.1 Projektlogik för Arbetslust

I samband med uppstarten av uppdraget som utvärderare genomfördes en workshop med styrgruppen och projektledningen kring projektets aktiviteter, resultat och långsiktiga mål. Den inledande workshopen visade på en tydlig och gemensam bild av projektets mål och förväntat resultat. Det fanns inte behov av att ytterligare förtydliga projektets mål utan de uppsatta målen upplevdes kunna fungera väl som vägledning för projektets utveckling. Projektlogiken och projektets mål har varit styrande i genomförandet av utvärderingen av projektet. Nedan visas en schematisk bild av projektlogiken för Arbetslust.

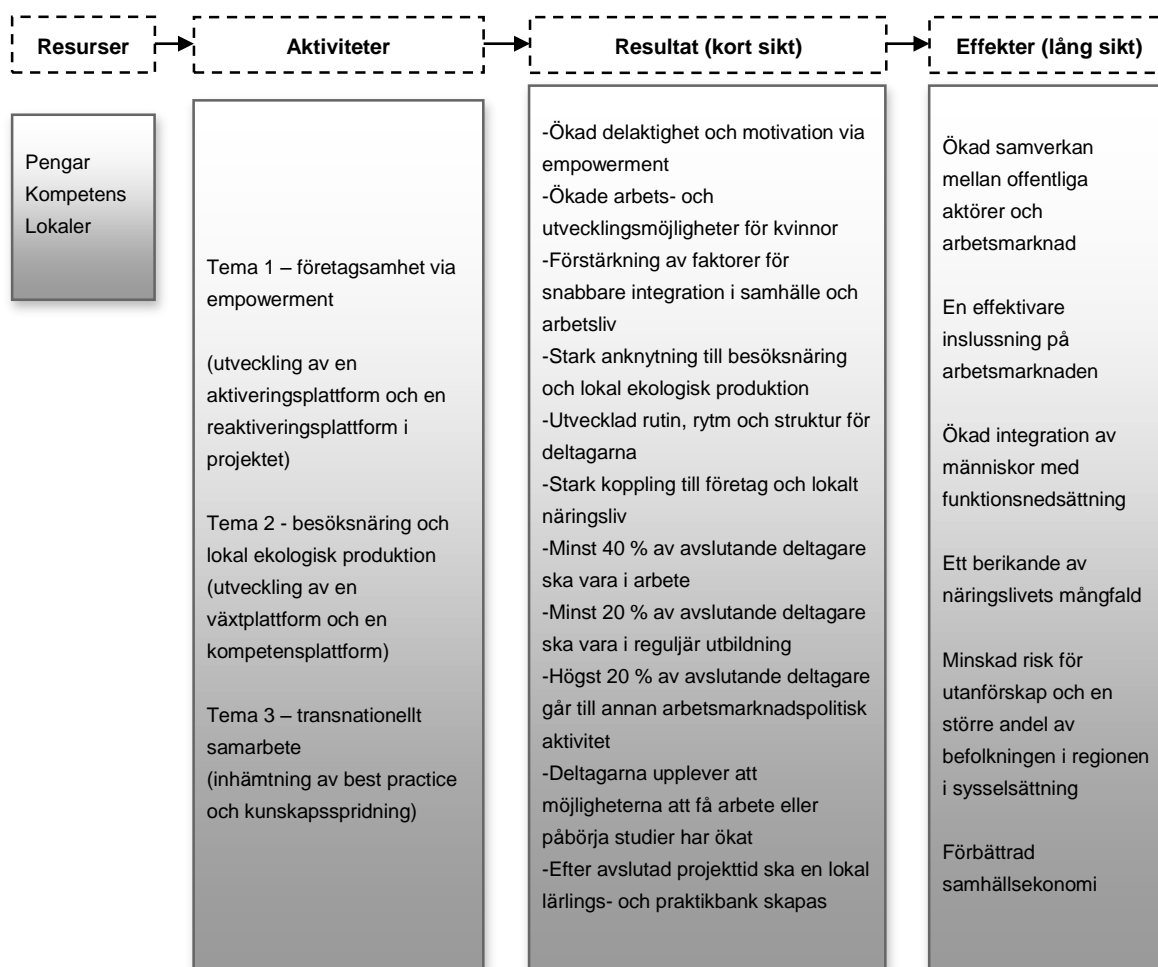

Bild 3, projektlogik för Arbetslust

5.2 Projektledningens syn på möjligheter och utmaningar

Vid de enskilda intervjuerna med projektledningen under 2012 upplevde de flesta att de väl kände till projektets mål och syfte och samtliga trodde även att målen skulle uppfyllas (helt eller delvis).

Några specifika delar i projektet upplevdes som särskilt utmanande:

- många deltagare hade låg nivå på svenska språket vilket gör det svårare att kommunicera och föra en dialog med deltagarna
- olika uppdrag och mål inom varje organisation innebär en risk för olika fokus samt prioritering av sin tid inom varje organisation
- svårt att motivera arbetslösa att delta i projektet pga ett långvarigt utanförskap
- ojämn fördelning av resurser per deltagande kommun
- många aktiviteter förlagda i Sandviken (resor för övriga).

Några specifika utmaningar kring måluppfyllelsen lyftes fram av projektledningen:

- dagens konjunktur i förhållande till situationen när ansökan skrevs
- deltagarnas språkkunskaper i svenska (dvs de utrikesfödda)
- att deltagarna står långt ifrån arbetsmarknaden

De svåraste målen att uppfylla upplevdes vara att minst 40 % av avslutande deltagare ska vara i arbete samt att minst 20 % av avslutande deltagare ska vara i reguljär utbildning.

Vid de uppföljande intervjuerna med projektledningen under februari 2014 ställde vi frågan om orsaken till att vissa mål inte var uppfyllda och vad som varit särskilt utmanande. De orsaker som projektledningen lyfte fram särskilt var:

- målgruppens högre ålder (än förväntat)
- sämre hälsa och lägre "matchningsnivå" (språkkunskaper, utbildningsnivå) än förväntat
- arbetsmarknadsläget skiljer sig mellan kommunerna, vilket gör att vissa av kommunerna har lyckat bättre med vissa av målen
- deltagarna behöver längre tid än sex månader för att "ta nästa steg"
- det tar lång tid att bygga upp ett kontaktnät inom näringslivet och att hitta lämpliga praktikplatser
- det har varit utmanande av samverka mellan kommuner med skilda förutsättningar och förväntningar

5.3 Deltagarnas syn på projektet och värdet av deltagande

Utskrivningsenkäten visar att cirka 65 % av deltagarna tycker att alla aktiviteter fungerat bra och att kvinnor och män är lika nöjda. Deltagare födda utanför Norden är dock mest nöjda med projektets insatser och sitt deltagande i projektet. Nedan presenteras några citat från vad deltagarna särskilt lyfter fram som positivt i projektet: "jag har fått praktik i projektet och nu ett års vikariat", "jag har fått tänka i nya banor, och förstår att det finns flera vägar att få ett arbete", "jag fått möjlighet att träffa andra i samma situation", "det har varit flera intressanta studiebesök", "jag har uppskattat en bra språkträning och flera kurser".

För de svenskfödda upplevs projektet ge ökad självkänsla, ökad insikt om arbets- och studieförmåga, ge lust att arbeta samt förbättrar hälsan genom regelbunden motion samt bidrar till fasta rutiner i vardagen. Det bästa med projektet är att få ökad motivation/vilja att kämpa för något, ökat självförtroende, ökad livslust, inte jobb men hjälp med att söka/hitta jobb, att må bättre, kunna visa på kunskaper (kortare kurser) som man saknar papper på.

För de utrikesfödda upplevs projektet motivera för arbete, man blir en del av samhället, får kontakt med andra svenskar och svenska språket, projektet är hälsofrämjande och ger minskad stress. Det bästa med projektet är att kunna träna

hälsan gratis, få veta mer om Sverige, lära sig bättre svenska och träffa andra elever.

5.4 Deltagarnas syn på hinder och synen på framtiden

Resultatet från gruppintervjuerna med deltagarna visar på vissa skillnader mellan de svenskfödda och utrikesföddas syn på framtiden. Gruppintervjuerna visade att flera av de svenskfödda var relativt positiva till framtiden, även om en viss uppgivenhet kunde skymtas hos några av de svenskfödda deltagarna.

Gruppintervjuerna med de utrikesfödda visade att de flesta utrikesfödda hade en positiv bild av framtiden och trodde att de inom ett år antingen studerade, gick en yrkesutbildning, gick på praktik eller jobbade.

En enkät gjordes i samband med deltagarens inskrivning och en enkät gjordes i samband med deltagarens utskrivning från projektet. Nedan görs en jämförelse av vissa av svaren vid inskrivning respektive utskrivning.⁴

Vad är det som upplevs som hinder för att få ett arbete eller kunna påbörja en formell utbildning?

-enkäten visar att det vid utskrivning är en mindre andel av deltagarna som tycker att de saknar yrkeserfarenhet, men en större andel av deltagarna som upplever att de saknar rätt utbildning. För gruppen utrikesfödda så är det nivån av svenska språket som upplevs som det största hindret.

Hur engagerad och motiverad känner du dig just nu, när det gäller att hitta ett arbete eller börja en formell utbildning?

- det var totalt sett 87 % av deltagarna som vid utskrivning kände sig mycket eller ganska motiverade när det gällde att hitta ett arbete eller kunna börja en formell utbildning. En större andel av deltagare födda i Sverige kände sig mycket eller ganska motiverade, jämfört med deltagare födda utanför Sverige (utanför Norden). Jämfört med deltagarnas inskrivning så var det vid utskrivning en större andel som kände sig helt omotiverade. En större andel av deltagare födda utanför Sverige (utanför Norden) kände sig ganska omotiverade eller helt omotiverade, jämfört med deltagare som var födda i Sverige.

Hur är din självkänsla och framtidstro just nu?

- utskrivningsenkäten visar att majoriteten av deltagare (91 %) hade en bra eller relativt bra självkänsla och en positiv eller relativt positiv syn på framtiden. Enkäten visade att deltagare födda utanför Sverige (utanför Norden) hade en lägre självkänsla och framtidstro än deltagare som är födda i Sverige. Denna bild skiljer sig från de gruppintervjuer som är gjorda med utrikesfödda, men det kan bero på att svaren kan påverkas av att de ställts direkt till respondenterna i en dialog med intervjuerna.

Vad tror du hänt dig ett år efter ditt deltagande i projektet?

-enkäten visar delvis på en något mer negativ syn på framtiden än vid gruppintervjuerna. Jämfört med inskrivningen så är det vid utskrivning en mindre andel av deltagarna som tror på en anställning. Vid utskrivning är det också en större andel som tror de är arbetslösa och en större andel som tror de är i en ny åtgärd. Det är en betydligt mindre positiv bild av framtiden som deltagarna har vid utskrivning än vid inskrivning i projektet Arbetslust. Av de 264 svaren på utskrivningsenkäten så var det flest som trodde om sin situation efter utskrivningen:

⁴ Svarefrekvensen för inskrivning var betydligt högre än vid utskrivning, vilket delvis kan förklaras med att det är svårt att fånga upp deltagare som går från projektet och sedan direkt till praktik, utbildning eller arbete.

-att de då deltog i en ny arbetsmarknadspolitisk åtgärd (ca 29 %), att de då fått en anställning (ca 26 %), att de då börjat studera (ca 16 %) eller att de då fortfarande var arbetslösa (ca 16 %).

5.5 Samverkan och samarbete inom projektet

Projektet kännetecknas av ett gott samarbete och en nära samverkan mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen i respektive kommun. Samverkan påverkas av respektive kommuns skilda förutsättningar, förväntningar och resurser. Sandvikens kommun har varit samordnande av utvecklingen inom respektive delprojekt och kommun, och har även haft rollen som övergripande projektledare. Sandvikens kommun har p.g.a. sin storlek fungerat som motor för projektets utveckling och samarbete. Det har varit en god dialog mellan de olika delprojekten, även om vissa av delprojektens engagemang och drivkraft upplevs ha påverkats av personalbyten inom den egna organisationen.

5.6 Sammanfattande analys av projektets måluppfyllelse

Nedan görs en sammanfattning av projekts måluppfyllelse, baserat på den datainsamling och analys som gjorts i utvärderingen.

Delmål: Ökad delaktighet och motivation via empowerment

Analys av måluppfyllelsen: De flesta deltagarna känner sig mer motiverade och delaktiga i samhället genom projektet, denna motivation minskar dock något från in- till utskrivning.

Analys: Målet bedöms vara uppfyllt!

Delmål: Ökade arbets- och utvecklingsmöjligheter för kvinnor

Analys av måluppfyllelsen: Kvinnor i projektet går i större utsträckning än män till studier men kvinnor går i mindre utsträckning till arbete. Kvinnor i projektet är mer positiva till deltagande i projektets kortare kurser. Kvinnor i projektet ser sin brist på utbildning som ett stort hinder för att få ett arbete.

Analys: Målet bedöms vara uppfyllt!

Delmål: Förstärkning av faktorer för snabbare integration i samhälle och arbetsliv

Analys av måluppfyllelsen: Utrikesfödda deltagare i projektet får veta mer om Sverige, de utvecklar en bättre svenska och de träffar svenskfödda deltagare. Utrikesfödda får genom projektet även insikten att språket är nyckeln till arbete.

Analys: Målet bedöms vara uppfyllt!

Delmål: Minst 40 % av deltagarna ska vara i arbete

Analys av måluppfyllelsen: 21 procent av deltagarna är i arbete (t.om april 2014)

- varav 45 procent svenskfödda män
- varav 25 procent svenskfödda kvinnor
- varav 16 procent utrikesfödda män
- och varav 14 procent utrikesfödda kvinnor

-45 procent av deltagarna i Hofors har gått till arbete (Sandviken 17 %, Ockelbo 22 %)

-Arbetsförmedlingen har fått nya direktiv under projektets gång vilket har påverkat urvalet av deltagare.

Analys: Målet är ej uppfyllt (totalt sett)

Delmål: Minst 20 % av deltagarna ska vara i reguljär utbildning

Analys av måluppfyllelsen: 7 procent av deltagarna är i reguljär utbildning (t.o.m. april 2014)

- varav 0 procent svenskfödda män
- varav 17 procent svenskfödda kvinnor
- varav 39 procent utrikesfödda män
- och varav 43 procent utrikesfödda kvinnor

-16 procent av deltagarna i Ockelbo har gått till reguljär utbildning (5 % i Sandviken, 15 % i Hofors)

Analys: Målet är ej uppfyllt (totalt sett)

Delmål: Högst 20 % av deltagarna går till annan arbetsmarknadspolitisk aktivitet

Analys av måluppfyllelsen: 61 procent av deltagarna gick tillbaka till beställaren

Analys: Målet är ej uppfyllt

Delmål: Möjligheterna att få arbete eller påbörja studier har ökat

Analys av måluppfyllelsen: Många deltagare har en tro/förhoppning om att få arbete eller att kunna studera genom projektet, denna förhoppning minskar dock under projektiden. Deltagarna får en ökad insikt om sina styrkor/svagheter och vägen framåt.

Analys: Målet bedöms vara uppfyllt!

Delmål: En lokal lärlings- och praktikbank skapas

Analys av måluppfyllelsen: En lokal ärlingsbank har skapats i Sandviken, en lokal intern praktikbank finns sedan tidigare i Hofors och en uppdatering har skett av en tidigare plattform för praktikplatser i Ockelbo.

Analys: Målet bedöms vara uppfyllt!

6. Samhällsekonomisk nytta

Offentliga verksamheter har potentialen att skapa olika värden, såsom sociala värden, miljömässiga värden och ekonomiska värden. En del av detta handlar om att bidra till människors ökade självförtroende, självkänsla, egenmakt, trygghet och sociala integration. Men det handlar även om hur ekonomiska flöden kan förändras, exempelvis vid individers förflyttning från bidragsberoende till egenförsörjning.

Det finns metoder utvecklade för att försöka mäta det ekonomiska värdet av prevention samt vad marginalisering och utanförskap kostar både den enskilde och samhället. Ingvar Nilsson och Anders Wadeskog presenterar i rapporten "Det är bättre att stämma i bäcken än i ån" ett nytt synsätt och en metod för att beräkna dessa effekter. Rapporten⁵ visar på effekten av tidiga insatser kring barn och unga, värdet av att underlätta människors resa tillbaka till samhället och värdet av att tillvarata deras arbetsförmåga, jämfört med att inte göra något. Utanförskap och marginalisering av människor i samhället kostar otroligt mycket, såväl i mänskligt lidande som i pengar. Har man väl hamnat i utanförskap är vägen tillbaka till samhällsgemenskapen lång och svår. För att vända dagens negativa utveckling måste man därför våga tänka och agera i nya banor.

Ett ständigt dilemma för beslutsfattare är att med säkerhet fastställa det direkta sambandet mellan de långsiktiga effekterna av prevention och tidiga insatser. I Nilsson och Wadeskogs rapport dras slutsatsen att varje ung människa som hamnar i ett utanförskap leder till samhällskostnader som på årsbasis kan uppgå till mellan 350 000 kr och 1 600 000 kr i form av ökad välfärdskonsumtion. Till detta kommer värdet av årliga produktionsförluster på ytterligare cirka 300 000 kr per person och år.

Som en del i utvärderingen av projektet Arbetslust så har vi följt upp de individer som går från utanförskap till egenförsörjning. Baserat på detta resultat gör vi sedan en avgränsad samhällsekonomisk beräkning av det samhällsekonomiska värdet av insatsen genom att använda den standardkostnad/ intäkt som Nilsson/Wadeskog har räknat fram. Denna standardkostnad ställer vi sedan i relation till den totalbudget som projektet hade i sin ansökan.

Några antaganden/avgränsningar:

- vi gör antagandet att självförsörjningen för dessa deltagare gäller för upp till fem år efter avslut i projektet
- vi gör en försiktig bedömning av standardkostnaden per år och använder den lägsta nivån på 350 000 kronor per år för ökad välfärdskonsumtion (gäller för hela offentliga sektorn) plus 300 000 kronor per år för produktionsförluster
- vi gör i denna beräkning inte någon värdering av vad som skulle hänt om dessa deltagare inte varit med i projektet, utan gör endast jämförelsen av projektets kostnad och det potentiella värdet för dem som blivit självförsörjande

Ingående kalkylvärden:

- enligt projektets egen uppföljningsstatistik⁶ så har totalt 65 deltagare blivit självförsörjande i form av en anställning och 23 deltagare blivit självförsörjande genom att påbörja studier/formell utbildning
- projektbudgeten för Arbetslust är 46 723 166 kronor för hela projektperioden

⁵ Ingvar Nilsson och Anders Wadeskog, 2008, Det är bättre att stämma i bäcken än i ån – att värdera de ekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga

⁶ Avser avslut t.o.m. april 2014, totalt hade 310 deltagare slutat per detta datum

Samhällsekonomisk kalkyl

Projektbudget, totalt	46 723 166	
Samhällskostnader per år (lägst)	350 000	
Antal år i självförsörjning	5	
Produktionsförluster (årligen)	300 000	
Antal som gått till arbete	65	
Antal som gått till studier	23	
Totalt som blivit självförsörjande	88	
Per individ	Ett år	5 år
Besparing av samhällskostnader	350 000	1 750 000
Produktionsförluster	300 000	1 500 000
Delsumma	650 000	3 250 000
För alla som blivit självförsörjande	Ett år	5 år
Besparing av samhällskostnader	30 800 000	154 000 000
Produktionsförluster	26 400 000	132 000 000
Delsumma	57 200 000	286 000 000

Bild 4: Samhällsekonomisk kalkyl av Arbetslust

Analys av den samhällsekonomiska kalkylen

Samhällskostnaden per individ är 650 000 kr per år, och upp till 3 250 000 kr för en femårsperiod. Om vi tar med samtliga deltagare som blivit självförsörjande så blir samhällskostnaden 57 200 000 kronor per år, och upp till 286 000 000 för en femårsperiod. Detta innebär att projektet enligt denna kalkylmodell är lönsamt redan efter ett år, givet att samtliga 88 deltagare fortsätter att vara självförsörjande under hela året. Dock kan den samhällsekonomiska besparingen vara ojämnt fördelad på de olika huvudmännen inom offentlig sektor. Så detta är en samhällsekonomisk besparing sett över hela det offentliga åtagandet. Då denna kalkyl är baserad på en schablonkostnad samt även har ett antal avgränsningar och antaganden, så bör man dock vara försiktig med att dra för långtgående slutsatser. Men en slutsats man kan dra av denna avgränsade samhällsekonomiska kalkyl är att det verkar vara samhällsekonomiskt lönsamt att göra insatser för att bryta ett långvarigt utanförskap.

7. Framgångsfaktorer och utmaningar

En analys av utvärderingens datainsamling visar på ett antal viktiga framgångsfaktorer och utmaningar för projektet. Dessa faktorer kan ge ökad förståelse kring projektets resultat och måluppfyllelse samt även fungera som inspiration inför kommande insatser

Framgångsfaktorer

Det har funnits en nära samverkan mellan de tre kommunerna och Arbetsförmedlingen i respektive kommun. Det verkar som om denna nära samverkan beror på ett upparbetat tidigare samarbete på chefsnivå samt kanske även på en samsyn när det gäller den gemensamma utmaningen med att få fler i arbete.

Den nära samverkan har skapat en ökad förståelse för de olika huvudmännens uppdrag och regelverk och detta har främjat samarbetet kring individerna.

Projektet har varit lyhört för individernas specifika behov och har därför kunnat sätta in snabba insatser där - och när - det behövdes.

Projektet har gjort en stor satsning på aktiv hälsa, vilket verkar ha gett positiva resultat på deltagarnas vardagsstruktur samt deras självkänsla och motivation.

Det har varit en lyckad satsning på praktiksamordning i Sandvikens kommun, som har skapat nya möjligheter till arbetsträning för deltagarna.

Arbetet med språkstudion har fungerat mycket bra för att öka deltagarnas kunskaper i svenska. Språkstudion är ett gott exempel på alternativa metoder, vid sidan om sfi och andra insatser, för att utveckla deltagares språk och därmed komma närmare arbetsmarknaden.

Utmaningar

Den största utmaningen i projektet var att deltagarna var långt från arbetsmarknaden när de startade. Det har därför tagit längre tid för dem att komma tillbaka.

Det långvariga utanförskapet har inneburit att det ibland har varit svårt att motivera de arbetslösa att delta i projektet.

Det var en stor andel utrikesfödda som deltog i projektet och många utrikesfödda deltagare med en låg nivå av svenska språket.

Det har varit fler äldre deltagare än planerat vilket innebär att det blivit färre som gått vidare till studier.

Förändringar av konjunkturen/arbetslösheten under projektperioden. Projektansökan skrevs under 2011, och i samband med denna tidpunkt gjordes en bedömning av arbetsmarknadsläget för perioden 2012-2013. Ledningen hade en förhoppning om att arbetsmarknaden skulle förbättras under denna period, men så blev inte fallet. Arbetsförmedlingens statistik för öppet arbetslösa och i program med aktivitetsstöd visar på en försämring av konjunkturen från tiden för ansökan till projektets genomförande.

Nedan visas statistik kring arbetslösheten i de tre kommunerna:

Totalt	Ockelbo	Hofors	Sandviken	Riket
2011	9,7	10,1	11,8	8,3
2012	9,9	9,9	12,4	8,4
2013	9,8	10,3	12,9	8,5

Bild 5: Arbetsförmedlingens statistik för öppet arbetslösa och i program med aktivitetsstöd

Arbetslösheten för riket som helhet har ökat något under perioden 2011-2013. Arbetslösheten är dock högre i Ockelbo, Hofors och Sandviken än i riket som helhet. Arbetslösheten i alla tre kommunerna är högre under 2013 än under 2011, även om det är marginella skillnader för både Ockelbo och Hofors. Sandviken har den största ökningen av arbetslöshet mellan 2011 och 2013, drygt en procentenhet.

Utvärderarens tolkning av denna statistik är att den ökade arbetslösheten delvis har påverkat projektets möjligheter till måluppfyllelse när det gäller att få fler till arbete.

8. Avslutande reflektioner inför framtiden

Arbetet med projektet Arbetslust har gett Ockelbo, Hofors och Sandvikens kommun ökad kunskap kring insatser för minskad arbetslöshet hos både svenskfödda och utrikesfödda. Man har kunnat utveckla metoder för en aktiv hälsa och även utforskat nya sätt att öka entreprenörskapet hos arbetslösa. Det har funnits en tydlig strategi från styrgrupp och projektledning kring implementering av projektets resultat och en uttalad vilja att inspirera till nya verksamheter.

Inför kommande (egentligen innevarande) programperiod bör kommunerna se över behov och prioriteringar för målgruppen arbetslösa. Det finns behov av både lokala och regionala insatser kring arbetskraftsförsörjning och detta är ett utvecklingsarbete som bör ske i bred förankring med berörda aktörer.

Några avslutande reflektioner kring kommunernas fortsatta insatser för minskad arbetslöshet:

-man behöver jobba med deltagarna under längre tid och skapa en brygga från projekt till ordinarie verksamhet

-man behöver hitta instegsaktiviteter samt anpassade arbeten för dem som varit långtidsarbetslösa eller långtidssjukskrivna

-deltagarnas behov är ofta komplexa - detta ställer krav på ett större utbud av aktiviteter

-det är svårt med gemensamma aktiviteter/insatser för svenskfödda och utrikesfödda, delvis pga språket och delvis pga kulturella skillnader

-det är viktigt att knyta närmare kontakter med näringsliv och olika branscher i regionen